

later, op haar twintigste. Als studente politicologie in Hamburg – "Ik leefde niet koosjer en deed op zaterdag wat ik wilde" – kwam die interesse spontaan op. Ze ging samen met drie joodse vriendinnen de thora bestuderen. "We lazen de bijbel in het Hebreeuws en hebben veel gediscussieerd. Op een gegeven moment was er een moment dat ik dacht: Dit is de weg voor mij."

Klapheck was voordat zij aan haar rabbinale studie begon journalist van onder meer de krant *Tagesspiegel*. Tevens was zij woordvoerder van de joodse gemeente in Berlijn.

En ze schreef een boek over Regina Jonas, de eerste vrouwelijke rabbijn ter wereld. Jonas kreeg zelf haar ordinantie als rabbijn in 2004 van een voorman van de Jewish Renewal beweging in de Verenigde Staten.

"Jonas beweerde al dat een vrouw ook een rabbijn kan zijn. Ik dacht zelf al progressief. Mijn godsbeeld was niet een Hij. Ik ontwikkelde coming out-gebeden

wreldwijd zijn er wel tweehonderd vrouwelijke rabbijnen. Maar de meeste wonen in de Verenigde Staten. Er zijn ook vrouwelijke rabbijnen in Engeland, Duitsland, Frankrijk en Hongarije.

Dat Europa zoveel jaren achterloopt, komt volgens Klapheck door de geschiedenis. "Europese joden hebben de sjoa in hun botten. Een deel moet niets meer van het geloof hebben, een ander deel heeft altijd Israël als voorbeeld gehad. Ook ik zong als kind altijd hebreeuwse liedjes en keek naar Israël. In Amerika hebben ze dat niet. Daar is een vrouwelijke rabbijn absoluut niet bijzonder."

Zelf is Klapheck ook traditioneel opgevoed: haar moeder stak de kaarsen aan en haar vader deed de wijn. Maar ze vindt dat het tijd is dat het jodendom moderniseert. "Onze liberale rabbijnen praten niet over onderwerpen als medicijnen en ethiek, euthanasie en klonen. Ik doe dat wel. Bij onze gemeente is ook iedereen welkom. Homo of hetero."

Van Beit Ha'Chidush, dat sinds

Rabbijn Elisa Klapheck leest de thora. 'Mijn godsbeeld was niet een Hij.'

FOTO KLAAS POPMA

maandag niet langer een stichting, maar officieel een joodse gemeente is, zijn veel kunstenaars, intellectuelen en academici lid.

Meer dan de helft van de leden is vrouw. Klapheck acht zich zelf een feministe.

"Over joods feminisme is veel te zeggen. De feministische interpretatie van de bijbel is belangrijk voor vrouwen maar ook voor mannen.

'IK MAAKTE OOK EEN COMING OUT-GEBED VOOR HOMO'S'

Want die verandert ook het leven van de man."

Vrouwelijke rabbijnen kunnen volgens haar precies dezelfde din-

gen doen als hun mannelijke collega's – inclusief rechter zijn, een van de speciale taken van een rabbijn.

"Zelf maak ik deel uit van een commissie. Ik beslis niet in mijn eentje of bijvoorbeeld iemand toe kan treden. Maar dat is juist een goede zaak. In onze gemeente doen we aan teamwork. Ik geloof niet dat de rabbijn de leider van een gemeente is."

'Het domein van de vrouw is thuis'

EEN VROUWELIJKE rabbijn die voegaat in de dienst? Dat zal in de orthodoxe kerk van rabbijn Raph Evers van het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap (NIK) niet zo snel voorkomen. "Dat doen vrouwen bij ons niet," zegt Evers. "Ze hebben duizenden functies, maar voorgaan in de dienst is voorbehouden aan mannen."

"Een rabbijn heeft verschillende taken," zegt Evers, "Hij doet pastoraal werk, antwoordt op vragen, vertolkt het jodendom in de media en geeft les. Maar er zijn twee dingen die een vrouw niet mag doen bij ons: de rechter zijn en voorgaan in de dienst."

Een rabbijn is de vertolker van de wet. De rabbijn is rechter in bijvoorbeeld criminele of civiele zaken. "Kennelijk staat mevrouw

Klapheck – ik ken haar verder niet – voor een vrijere interpretatie. Ik heb overigens wel begrepen dat zij in een ballotagecommissie komt, maar geen beslissende stem heeft."

De inwijding van Elisa Klapheck in de joodse gemeente Beit Ha 'Chidush is geen nieuw fenomeen. Vrouwelijke rabbijnen komen wereldwijd voor. In Amerika zijn er velen.

Raph Evers: "Ik dacht zelfs dat bij de liberalen, waarmee de verhoudingen overigens goed zijn, ook vrouwen in de dienst voorgaan. Maar dat moet even gecheckt worden. Want ik heb wel afgeleerd te spreken over andere geloven. De nuances liggen altijd anders."

Menno ten Brink, rabbijn van de Liberale

Joodse Gemeente in Amsterdam, toont zich juist een voorstander van vrouwelijke rabbijnen.

"In een moderne samenleving zijn vrouwen en mannen gelijkwaardig. En joodswettelijk mag het ook. Er staat nergens een verbod. Er bestaat zelfs een grote kans dat onze gemeente over enige tijd ook een vrouwelijke rabbijn heeft. Hetty Groeneveld zit nu op de rabbijnenopleiding, het Leo Baeck College in Londen. Daar heb ik ook op gezeten. Zij is over twee jaar klaar."

Vanzelfsprekend zullen er mensen zijn die het niet zien zitten. "We zijn traditioneel liberaal en vrij behoudend," aldus Ten Brink. "Ik denk dat de meeste mensen uit mijn gemeente een vrouwelijke rabbijn zullen accepteren. We hebben immers al vrou-

welijke voorzangers. Families zitten in onze dienst door elkaar, vrouwen kunnen hier gebedssjaals dragen en de thora lezen. Toch denk ik dat er ook emotionele reacties zullen zijn. Van oudsher bekleedt de man de publieke functies. Vrouwen mogen mannen niet leiden in de eredienst. Het domein van de vrouw is thuis."

"Het wordt misschien even wennen. Maar tegenwoordig zijn we anders ingesteld. Mannen en vrouwen delen de opvoeding van de kinderen. Dus van mij mag een vrouw een dienst leiden en in een rabbinale rechtbank plaatsnemen die ook beoordeelt of iemand joods is of niet. Ik ben blij met mijn nieuwe vrouwelijke collega. Ik nodig haar van harte uit om met ons te komen praten."